

Er du social- konstruktionist?

Af Ian Hacking

*“At kalde noget – hvad som helst – for socialt konstrueret er i dag at fremmane en af de hyppigst forsvarede, hedest debatterede og kun dårligt forståede ideer i den akademiske verden. I sin nye bog *Den sociale konstruktion af hvad?* skærer filosofen Ian Hacking gennem støjen og forvirringen i denne nye debat om køn, race og videnskab (Harvard University Press: *The Social Construction of what?*). I det følgende uddrag giver han en klar forklaring på brugen – og grænserne for brugen – af socialkonstruktionisme.” – Sådan lød det, da det amerikanske tidsskrift *Lingua Franca* i maj/juni nummeret 1999 bragte en forsmag på Ian Hackings bog.*

Illustrationer fra:

REQUIEM FOR A DREAM

Sikke en masse ting der kaldes socialt konstruerede!

Her er nogle friske eksempler:

Barne-fjernsyns-kiggeren	Mundtlig overlevering
Befolkningsstatistik	Naturen
Boglig dannelse	Postmodernisme
Broderskab	Quarker
Den kvindelige flygtning	Seriemord
Den sygeliggjorte immigrant	Storbyskolegang
Emotioner	Teknologiske systemer
Fakta	Ungdomsbolignød
Fare	Viden
Forfatterskab	Virkeligheden
Køn	Zulu nationalisme

For ikke at nævne døvhed, sindet, panik, 1980'erne og paranormal videnskab. Enkelt personer kan også kvalificere til at være det: Ved en workshop om teenage-mødre sagde en overarbejdet direktør for en romersk katolsk hjælpeorganisation: "Og jeg er selvfølgelig også selv en social konstruktion; det er vi alle." Så er der oplevelsen selv: "Forskere og aktivister inden for feminisme og invalides rettigheder har demonstreret, at den oplevelse at være hunkøn eller at være invalid er socialt konstrueret".

Min alfabetiske liste er taget fra en bibliotekskatalog blandt titler formet som: *Den sociale konstruktion af X*, eller *At konstruere X*. At tale om social konstruktion er virkelig blevet gangbar mønt, værdifuld for politiske aktivister, og hvem som helst der er med i de aktuelle debatter om race, gender, kultur eller videnskab er fortrolig med den. Den er også stærkt forhadet af nogle. Så hvad er sociale konstruktioner, og hvad er socialkonstruktivism? (Hacking argumenterer i bogen filosofihistorisk for at vælge socialkonstruktivism frem for socialkonstruktivisme. O.a) Med så mange hede passioner i gang, tror du måske, at vi først skal have en definition til at klare luften med. Tværtimod, først må vi konfrontere os med formålet med socialkonstruktionsanalyser. Du skal ikke spørge efter betydningen, spørg efter hensigten.

En ting kan man sige, ideen om social konstruktion har været herligt befriende. Den minder os om at fx moderskabet og dets betydning ikke er uforanderlige og uundgåelige konsekvenser af graviditet og børneopdragelse. De er produkter af historiske begivenheder, sociale kræfter og ideologi. Mødre som accepterer den aktuelle kanonisering af emotioner og adfærd kan lære, at den måde de forventes at føle og reagerer på ikke er dikteret af menneskets natur eller af reproduktionens biologi. De behøver ikke føle sig skyldige, hvis de ikke adlyder enten traditionel familievismdom

eller dagens bud på en officiel psyko-pædiatrisk leveregel – som fx den med at "du skal knytte bånd til dit barn, eller I vil begge komme til at lide".

Uheldigvis virker ikke altid selv den mest plausible socialkonstruktionsanalyse befriende. Se fx på anorexi, en forstyrrelse hos unge piger og unge kvinder, som ser ud til at sætte det at være tynd over alt andet. De vil simpelthen ikke spise. Skønt anorexi har været kendt i fortiden, og selv navnet er flere hundrede år gammelt, kom det op til overfladen i den moderne verden i de tidlige 1960ere. De unge kvinder som er alvorligt angrebet modstår behandling. Utallige fashionable og ofte horrible kure er blevet prøvet og ingen af dem virker pålideligt. I en hvilken som helst intuitiv forståelse kvalificerer anorexi til at være en eller anden slags social konstruktion. Det er i alle tilfælde en forbigående sindslidelse, som kun blomstrer nogle steder til nogle tider. Men at erkende disse facts hjælper ikke de piger og kvinder som lider. Socialkonstruktionstester er befriende hovedsagelig for dem, som er på vej mod at blive befriet – fx mødre hvis bevidsthed allerede er blevet vakt.

○ m ikke andet, så har social konstruktionsarbejde en tendens til at være kritisk over for status quo. Socialkonstruktionisters skrivelser om X hævder som regel at

1. *X behøvede ikke eksistere eller behøvede hovedet ikke være som det er. X, eller X som det er for tiden, er ikke bestemt af tingenes natur; det er ikke uundgåeligt.*

Meget ofte går de videre og hævder at

1. *X er ganske dårligt som det er.*
1. *Det ville være meget bedre hvis X blev afskaffet eller i det mindste radikalt ændret.*

En tese af type 1 er udgangspunktet: X's eksistens eller karakter er ikke determineret af naturen. X er ikke uundgåelig. X blev skabt eller formet af sociale begivenheder, kræfter, historien, som alt sammen meget vel kunne have været anderledes. Mange socialkonstruktionister går straks videre til tese 2 og 3, men det behøver de ikke (se kassen: Hvilken slags socialkonstruktionist er du?) Man kan godt erkende at noget som så uundgåeligt ud ved tingenes nuværende tilstand ikke var uundgåeligt, og derved ikke er en dårlig ting alligevel. Men de fleste mennesker som entusiastisk bruger ideen om socialkonstruktion ønsker at kritisere, forandre eller ødelægge et eller andet X, som de ikke bryder sig om i den etablerede tingenes orden.

Læg mærke til, hvordan tese 1 – X behøvede ikke eksistere – sætter scenen for en socialkonstruktionistisk snak om X. Hvis alle ved at X er det tilfældige resultat (contingent) af den sociale organisering, så er der ingen pointe i at sige at det er socialt konstrueret. Folk begynder at argumentere for at X er socialt konstrueret præcist når de finder ud af, at

- o. *Ved tingenes nuværende tilstand ser X ud til at være uundgåeligt.*

Uden udsagn o er der ingen tilskyndelse til (det skulle da lige være for at snakke hinanden efter munden) at tale om den sociale konstruktion af X. Du kan få dette bekræftet ved et hurtigt kig ned over den alfabetiske liste ovenover. Du vil ikke finde bøger om den sociale konstruktion af banker, skattesystemet, checks, penge, dollar sedler, fragtafalter, kontrakter, tort og svie, Nationalbanken, eller det britiske monarki. Disse er alle kontraktlige eller institutionelle emner, og ingen er i tvivl om at kontrakter og institutioner er resultat af historiske begivenheder og sociale processer. Og derfor er der ingen der hævder, at de er socialt konstruerede.

Eftersom Nationalbanken så åbenbart er resultat af tilfældige (contingent) måder at arrangere tingene på ville en bog med titlen *Den sociale konstruktion af Nationalbanken* være dum. Vi ville mistænke en eller anden for at

Hvilken slags socialkonstruktionist er du?

Ikke alle konstruktionister er ude i det ærinde at ændre verden. Der er mange grader af engagement over for konstruktionisme, fra den velopdragne til den radikale.

Her er seks grader af konstruktionisme:

	Historisk	
	Ironisk	
Reformistisk		Afslørende
	Oprørske	
	Revolutionær	

Den mindst krævende grad af forpligtethed er den *historiske*. En eller anden præsenterer en historie om X, og argumenterer for at X er blevet konstrueret i løbet af forskellige sociale processer. Langt fra at være uundgåeligt, er X det

tilfældige resultat af historiske begivenheder. En historisk konstruktionist behøver ikke være engageret i om X er godt eller dårligt. Hvorledes adskiller socialkonstruktionisme sig fra historieskrivning? Ikke meget. Et spørgsmål om holdning, måske.

Den næste grad af engagement antager en ironisk holdning til X. X, som vi troede var en uundgåelig del af verden eller af vores begrebsarkitektur, kunne have været anderledes. Ikke desto mindre hænger vi på det; det former en del af vores måde at tænke på, som vil udvikle sig, måske, men som vi ikke kan gøre meget ved lige nu. Navnet som bliver brugt for denne position har taget sit nøgleord fra titlen på Richard Rortys bog: *Contingency, Irony, and Solidarity*. Ironien i X er anerkendelsen af at X er yderst tilfældigt (contingent), et produkt af social historie og sociale kræfter, og alligevel

prøve at score kassen ved at blåstemple den med begrebet "social konstruktion". Men vi kan forestille os et opsigtsvækkende arbejde: *Den sociale konstruktion af økonomien*. Vi læser hver dag at økonomien har det bedre eller værre, og vi forventes at reagere med lettelse eller frygt. Og alligevel var dette strålende ikon – økonomien – svær at finde på forsiderne af aviserne for fyrré år siden. Hvorfor stiller vi så få spørgsmål til selve ideen økonomi? Man kunne have gode grunde til at argumentere for, at selve ideen – som et analytisk redskab, som en måde at tænke omkring den industrialiserede livsform – i høj grad er en konstruktion. Vi argumenterer ikke for at Sveriges økonomi i året 2000 er en social konstruktion. Derimod siger vi, at der kan argumenteres meningsfuldt for at den tilsyneladende nødvendige og uundgåelige ide – økonomien – er en social konstruktion.

Når vi siger "X er socialt konstrueret" taler vi så virkelig om ideen om X eller om et objekt i verden? Argumenter om socialkonstruktivisme har en tendens til at strande på netop dette spørgsmål. Socialkonstruktionister bliver ofte beskyldt for at antyde at objekterne i verden ikke eksisterer, bortset fra som vore ideer om disse objekter. Som svar på dette beskylder de deres kritikere for fejlagtigt at opfatte ideer som objekter. Derfor er det nødvendigt at spørge: Hvad er forholdet mellem objekter som eksisterer i verden og vore ideer om dem? Tingene i den følgende forskelligartede liste er "i verden" i en dagligdags, common sense – ikke indbildt – betydning af det ord:

Mennesker (børn)
Stadier (barndom)
Vilkår (sundhed, infantil autisme)
Praksis'er (misbrug af børn, travure)
Handlinger (at kaste en bold, voldtægt)
Adfærd (generøsitet, rastløshed)
Klasser (middelklasse)
Oplevelser (forelske sig, at være invalid)
Relationer (gender)
Materielle objekter (klipper)
Substanser (svovl, dolomit kalk)
Usynlige objekter (gener, svovlioner)
Elementarpartikler (quarker)

Og hjem, husværter, rengøring, leje, svamp, udsættelse, foged, husbesættelse, grådighed og Det Kaspiske Hav. Id'et er et objekt, hvis der er et id,

noget vi i vores nuværende liv ikke kan komme uden om at behandle som en del af universet, i hvilket vi interagerer med andre mennesker, den materielle verden og os selv.

Vi føler, at ironikeren er en betragter, der altid sidder i baghånd, har et kraftfuldt intellekt, er i stand til udmærket at forstå arkitekturen i den verden som angår X, men ironisk nok tvunget til at lade det være som det er. En tredje grad af engagement tager den tese at X er dårligt som det er meget alvorligt. Indrømmet, vi aner ikke hvordan vi skal leve vores liv uden X, men når vi nu har set, at X ved tingenes nuværende tilstand ikke er uundgåeligt, så kan vi modificere nogle aspekter af X for at gøre det mindre dårligt.

En anelse anderledes er skridtet ud over ironien, som Karl Mannheim har kaldt "den afslørende drejning i tanken", som søger at underminere en idé ved at udstille den funktion den tjener. Mannheim havde lært af marxismen. Forestillingen er, at når først man ser en

idé "extra-teoretiske funktion", vil den miste sin "praktiske virkning". Reformisten arbejder på ideens niveau og prøver at forbedre den. Afsløreren går ned under ideen og prøver at tage dens autoritet fra den. Dette er *afslørende konstruktionisme*.

Afslørerne, i alle tilfælde som Mannheim forstår dem, tror ikke kun (1) At X ikke er uundgåelig, men også (2) At X er en dårlig ting og sandsynligvis (3) At vi ville have det bedre uden X. Ikke desto mindre går ganske mange konstruktionister videre og er utvetydigt radikale med hensyn til 1, 2 og 3. En konstruktionist som aktivt fastholder 1, 2 og 3 om X, kan man kalde *oprørske* med hensyn til X. En aktivist som bevæger sig hinsides ideernes verden og prøver at forandre verden med hensyn til X – hun, kan man sige, er *revolutionær*.

Du kan få en idé om gradueringerne ved at tænke på feministisk brug af disse ideer. Der er ingen tvivl om, at de mest indflydelsesrige konstruktionistiske doktriner har handlet om gender. Den kanoniske tekst, Simone de

og hvem tvivler på at der er egoer, store ego'er, i verden? Disse meget forskellige kategorier af ting er alle i verden, derfor kalder jeg dem objekter, i mangel af en bedre etikette. Ved at bruge en John Searle terminologi kommer vi frem til, at nogle af disse ting er ontologisk subjektive, men epistemologisk objektive. Den husleje du betaler forudsætter menneskelig praksis for at eksistere. Den er ontologisk subjektiv, fordi uden mennesker og deres institutioner ville der ikke eksistere et sådant objekt som husleje. Men leje er epistemologisk objektiv. Du er fuldstændig klar over (der er ikke noget subjektivt ved det) at huslejen på 850 dollars skal falde den første i måneden.

Men med ideer er det anderledes. De er koncepter, overbevisninger, holdninger, teorier. De behøver ikke være private, denne eller hin persons ideer. Ideer diskuteres, accepteres, deles, fremsiges, udarbejdes, klarificeres, bestrides. De kan være uldne, tankevækkende, dybe, dumme, nyttige, klare, eller distinkte. Til det her formål rubricerer jeg grupperinger og klassifikationer som fx "Den kvindelige flygtning" under ideer. Deres forlængelse – den gruppe af kvindelige flygtninge, der mødes med

immigrationsministeren – er 'samlinger' i verden og tæller derfor som objekter. Jeg er fuldstændig klar over, at der meget let kan ske en glidning i et så groft sorteringssystem.

Når du kigger ned over min alfabetiske liste over bøger om den sociale konstruktion af X, ser det ud som om at det du ser, er hvad jeg kalder objekter, men ingen ideer. Men det er vildledende, for ved et nærmere eftersyn er det i virkeligheden ideen om fare eller klassifikationen af individer som kvindelige flygtninge, der bliver diskuteret. Overvej det mest banale eksempel på min liste: Barne-fjernsyns-kiggeren. I bogen *Constructing the Child Viewer* argumenterer Carmen Luke for, at selve ideen om denne bestemte slags person, barne-fjernsyns-kiggeren, er en tankekonstruktion. Skønt børn har set fjernsyn siden fremkomsten af kassen, så er der (hævdes det) ingen bestemt klasse af børn som er "barne-fjernsyns-kiggere", før "barne-fjernsyns-kiggeren" bliver opfattet som et socialt problem. Barne-kiggeren, der ned-sænket i voldsvisioner, præpareret til rollen som forbruger, dovner tiden væk fra sund sport og uddannelse, bliver til et forskningsobjekt. For at sige det rådt, det der bliver socialt konstrueret her, i dette tilfælde, er en idé, ideen om barne-fjernsyns-kiggeren. Men det er ikke det hele. Når først mennesker accepterer ideen, så begynder den at få konsekvenser i verden. V-chips (eller børnesikring) bliver opfundet i en kælder i Vancouver, disse dimser, som kun tillader børnene at se de udsendelser som forældre vejledningen støtter (eller 'Forældre Vejledning').

Beauvoirs *Det andet køn*, hvis mest berømte sætning lyder: "Man fødes ikke som – men bliver snarere – kvinde". Den antyder for mange læsere, at gender er konstrueret.

Før de Beauvoir vidste mange feminister at magtforholdene mellem kønnene trængte til ændringer, men mange af disse forhold havde en aura af uundgåelighed ved sig. Så mobiliserede feminister ordet "gender". Feminister overbeviste os om (1) At gender egenskaber og relationer er yderst tilfældige (contingent). De hævdede også (2) At de er forfærdelige og (3) At kvinder især, og mennesker i det hele taget, ville have det meget bedre, hvis de nuværende genderegenskaber og relationer blev afskaffet eller radikalt ændret. Udmærket, men denne basale sekvens, 1,2,3, er overforenklet. Der er mange teoretiske forskelle blandt feminister som bruger eller alluderer til ideen om social konstruktion.

En kerneidé blandt tidlige gender teoretikere var, at biologiske forskelle mellem kønnene ikke determinerer gender, genderegenskaber eller genderrelationerne. Før feminister begyndte deres arbejde var dette langt fra åbenlyst. Og således præsenterede disse første feministiske analyser af gender det som en udvidelse

af fysiologien, et tilfældigt produkt af den sociale verden.

Mange konstruktionistiske anvendelser af gender går ud over tilgangen i denne udvidelse. I sin bog *Engenderings: Constructions of Knowledge, Authority, and Privilege* (1993), hælder Naomi Scheman mod et funktionalistisk genderbegreb. Dvs., hun mener at vi bruger kategorien gender for at tjene formål som muligvis ikke alle medlemmer af en social gruppe er bevidste om, formål som kun nogle medlemmer af gruppen nyder godt af. Hendes mål er at gøre os bevidste om disse formål, at afsløre ideologien og at reformere den. Når Scheman siger at gender er socialt konstrueret, mener hun til dels at det fremmer billeddannelser, hvor kvinder anses for i alt væsentligt, i selve deres natur, at være underlagt mandlig dominans.

Scheman ønsker at omforme genderkategorien – at forbedre vores brug og forståelse af termen. Judith Butler er mere oprørsk. Hun sætter spørgsmålstegn ved

Chips'ne bliver så indbygget i Tv apparaterne, mens talen om chips bliver en del af retorikken i en US præsidents valgkampagne. Historien fortsætter. På et tidspunkt, mens jeg gik og tænkte på sociale konstruktioner, blev der afholdt en Verdenskongres om barne-fjernsyns-kiggeren. Hidtil var forskningen kun udført i avancerede industrialiserede lande og hovedsageligt på engelsk. I 1997 kunne forskere fra Chile og Tunesien få lov at give deres besyv med sammen med deres veletablerede kolleger. Bestemte slags mennesker og ting var mistænkeligt fraværende på scenen: Børn, tv-producenter, annoncører, produkter. Ikke desto mindre videreudvikledes barne-kiggeren. Ikke længere passive ofre, børnene blev præsenteret som aktive, som herrer over skærmen, dem der kontrollerer deres verden, eller i alle tilfælde deltagere ved siden af billedmagerne.

Vi har forudsætning 0: Barnekiggeren ser ud til at være en uundgåelig kategorisering i vore dage. Konstruktionisten argumenterer for tese 1: Overhovedet ikke. Børn som ser fjernsyn behøvede aldrig være blevet begrebsliggjort som en særskilt art menneske. Hvad der ligner en fornuftig klassifikation at bruge, når man overvejer børns aktiviteter, kunne man muligvis argumentere, er noget, der er blevet praktet os på, til dels på grund af bestemte moraliserende interesser. Således er der også en stærk implikation af tese 2, om at denne

kategori ikke er særlig god. Muligvis også et fingerpeg om tese 3, om at vi ville være meget bedre stillet uden. Snakken om barne-fjernsyns-kiggeren er ikke ligefrem forkert, men den bruger en uegnet idé. Den forudsætter at der eksisterer et sammenhængende objekt, barne-fjernsyns-kiggeren. Vi kan godt indsamle data om et sådant objekt – alder, køn, forældre status, udsendelser, varighed, opmærksomhed, skoleresultater. De er imidlertid ikke særligt meningsfulde data: De er kulturgenstande, der hører til en konstruktion, som vi ville have det bedre foruden, eller sådan siger konstruktionisten.

Når vi først har ideen eller etiketten, så begynder vi at tænke at der findes en bestemt slags person, barne-kiggeren, næsten som om det var en særlig menneskelig art. Nogle forældre begynder at tænke på deres børn som fjernsyns-kiggere, en særlig type børn (ikke blot deres barn, som ser fjernsyn). De begynder lejlighedsvist at interagere med deres børn ikke som deres børn, men som børne-kiggere. Og eftersom børn er så selvbevidste skabninger som de er, kan det være, at de i deres selvopfattelse bliver ikke blot børn, der ser fjernsyn, men børne-kiggere.

De er udmærket klar over teorierne om barne-fjernsyns-kiggeren og de tilpasser sig dem, gør oprør mod dem eller forkaster dem. Studierne af barne-fjernsyns-kiggeren skal muligvis revideres, fordi objekterne for disse studier, menneskene selv, har forandret sig. Denne art, barne-kiggeren, er ikke længere hvad den var, en samling børn,

selve fundamentet for forestillingen, og insisterer på, at individer bliver gendert gennem det de gør – et foretrukket ord er "performance." Hun afviser den forestilling, at gender er en konstrueret udvidelse af seksuel identitet. Mandlige og kvindelige kroppe er ikke givne størrelser. Min krop er, for mig, del af mit liv, og hvordan jeg lever det liv er del af determinationen af hvilken art krop jeg har. I *Gender Trouble* skriver Butler: "Måske er denne konstruktion kaldet 'køn' lige så kulturelt konstrueret som 'gender' ... med den konsekvens at distinktionen mellem køn og gender viser sig slet ikke at være en distinktion."

Butler citerer som allieret en forfatter, hvis arbejde er revolutionært. Den franske aktivist Monique Wittig tager afstand fra den feministiske tradition der hævder, at der er magt i det at være kvinde. Hele samlingen af køns kategorier (sex, køn, gender) skal forkastes og hun vil selv tage del i forkastelsen. Iflg. Wittig er den lesbiske repræsentant for revolutionen, fordi hun udlever

vægringen mod at være enten mand eller kvinde.

Sheman er en reformistisk konstruktionist, som ønsker at afsløre en ideologi. Butlers offentliggjorte arbejde er hvad jeg kalder oprørsk, mens Wittigs er revolutionært. Men tro ikke, at alle feminister er venligtsindede over for socialekonstruktionistisk snak. Butler distancerer sig selv fra den og foretrækker begreber med større præcision og raffinement. Og Gennifer Allen undgår overhovedet den slags snak i sit essay fra 1989: "Kvinder som avler kvinder må forhindre alt for megen sofisteri". ("Women Who Beget Women Must Thwart Major Sophism") Hun mener, at den alt for ofte bliver fanget i banale og narcissistiske fascinationer af selve teksterne, og dermed afleder opmærksomheden fra det basale, som fx lönuligheder mellem kønne. I opposition til Wittig foreslår hun, at det kunne være en god idé at genskabe en specifik feminin sensitivitet. Hun kan være ætsende med hensyn til den forestilling, at hun selv er samfundsmæssigt konstrueret. Hvilket samfund mener du? spørger hun. – I.H.

som ser fjernsyn, men en samling som inkluderer selvbevidste børne-kiggere.

Sådan bliver påstanden om social konstruktion kompleks. Det der konstrueres, er ikke blot en bestemt klassifikation, en bestemt slags person, barne-kiggeren. Det er også børn som, kan man argumentere, bliver socialt konstruerede eller rekonstruerede. En af grundene til, at det er så svært at få hold om tesen om social konstruktion er, at i udtrykket "den sociale konstruktion af X", kan X implicit referere til enheder af forskellig type. I mit eksempel refererer X først til en bestemt klassifikation, eller art person, barne-kiggeren. Og kun efterfølgende refereres til børnene selv, individuelle mennesker. Og alligevel ikke simpelthen til børnene, men til deres måde at være børn på, Catherine-som-en-barne-fjernsyns-kigger. Så, som du kan se, er der ikke nødvendigvis noget enkelt svar på spørgsmålet, "den sociale konstruktion af hvad?". Det forårsager en masse problemer i konstruktionisternes debatter. Folk taler forbi hinanden, fordi de tænker på forskellige hvad'er. Og samtidig er det lige netop interaktionen mellem forskellige "hvad'er", som gør emnet interessant.

Og forvirrende, for der er masser af interaktion. Overvej grunden til, at forskerne ved Verdenskongressen i 1997 om barne-kiggeren pludselige erkender, at børn ikke er passive ofre: Ny teknologi har fået børn til at interagere med skærmen. Ikke blot middelklassebørn med hjemmepc'ere, men også de fattige i video-arkaderne. Børns forhold til skærmen ændres på grund af ændringer i produktionens og handelens materielle verden. Men de forandrer sig også på grund af den måde disse fænomener begrebsliggøres på.

Vi har set hvordan nogle ideer og objekter kan interagere. Ideen om barne-fjernsyns-kiggeren interagerer med barnekiggeren. Den måde vi klassificerer mennesker på interagerer med de mennesker, der bliver klassificeret. Der er alle mulige

grunde til dette. Folk tænker på sig selv som tilhørende en bestemt slags, måske, eller forkaster en klassifikation. Dertil kommer, at klassifikationer ikke kun eksisterer i sprogets tomme rum, men i institutioner, praksis'er, materiel interaktion med ting og andre mennesker. En ide eksisterer inden for en matrix. Tag et andet eksempel fra min alfabetiske liste. Den kvindelige flygtning – den slags eller art person, ikke personen – er ikke blot en slags person. Den er en juridisk enhed og endnu vigtigere en 'pseudojuridisk' person, brugt i diskussionspaneler, skoler, af socialarbejdere, aktivister – og flygtninge. Kun inden for en sådan matrix kan der foregå seriøs interaktion mellem den slags personer og personer som kan være af den slags, de kvindelige flygtninge selv.

På dette punkt burde en første og forenklet observation være ukontroversiel. Klassifikationen af mennesker er fundamental forskellig fra klassifikationen af døde ting. Mennesker er når alt kommer til alt bevidste om hvad der bliver sagt om dem, tænkt om dem, gjort ved dem. De tænker på og begrebsliggør sig selv. Døde ting er per definition ikke bevidste om sig selv. Tag ekstremerne, den kvindelige flygtning og quarker. En kvindelig flygtning lærer muligvis at hun er en særlig slags person og handler derefter. Quarker lærer ikke at de er en særlig slags enhed og handler derefter. (I dette eksempel ønsker jeg ikke at overbetone et individs bevidsthed. Kvindelige flygtninge som ikke taler et ord engelsk kan stadig, som en del af en gruppe, opnå de kvindelige flygtninges karakteristika, netop fordi de klassificeres som sådanne).

"Den kvindelige flygtning" (som en klassifikation) kan kaldes en *interaktiv art*, fordi den interagerer med ting af sin art, især mennesker, inklusiv individuelle kvindelige flygtninge, som kan blive bevidste om hvordan de bliver klassificeret og modificere deres adfærd i overensstemmelse hermed. Quarker, derimod, udgør ikke en interaktiv art; ideen om quarken interagerer ikke med quarker. Quarker er ikke bevidste om at de er quarker. Der kan stilles mange spørgsmål til denne distinktion, men den er grundlæggende. Nogle versioner af den danner en fundamental forskel mellem social- og naturvidenskaberne. Socialvidenskabernes klassifikationer og begreber er interaktive; naturvidenskabernes er det ikke. I

socialvidenskaberne er der bevidste interaktioner mellem art og person. Der er ingen interaktioner af samme slags i naturvidenskaberne. Det er ikke overraskende at de konstruktivistiske temaer som opstår i naturvidenskaberne, adskiller sig fra dem der opstår i menneskelige anliggender. For at vende tilbage til min alfabetiske liste. Her er mange af elementerne bygget op omkring menneskearter eller -klasser, som fx forfattere og brødre (i betydningen solidaritets – ikke blods – brødre). Forfatter og broder er arter af mennesker, lige som barnekiggeren og Zuluer er det. Mennesker af sådanne arter kan blive bevidste om at de bliver klassificeret som sådanne. De kan foretage stiltiende eller endda eksplicitte valg, tilpasse sig eller antage bestemte måder at leve på, så de enten passer ind i eller slipper væk fra den klassifikation, der anvendes på dem. Selve disse valg, tilpasninger eller antagelse af bestemt adfærd har konsekvenser for gruppen, for den art eller klasse af mennesker der bliver fremmanet. Resultatet kan være særlig stærk interaktion. Det som var viden om mennesker af en bestemt art bliver forkert, fordi mennesker af den art har forandret sig i kraft af hvad de tror om sig selv. Jeg har kaldt dette fænomen for loop effekten hos menneskearter.

Loop effekter findes overalt hvor der er mennesker. Tænk på hvad kategorien geni gjorde ved de romantikere som så sig selv som genier, og hvad omvendt deres adfærd herefter gjorde ved selve kategorien geni. Tænk på ændringerne forårsaget af forestillingerne om fed, overvægtig, anorektisk. Hvis nogen taler om den sociale konstruktion af geni eller anorexi, taler han eller hun sandsynligvis om ideen, individerne der falder ind under ideen, interaktionen mellem ideen og menneskene, og den mangfoldighed af sociale praksis'er og institutioner som disse interaktioner involverer. Det er ikke underligt at forestillingen om social konstruktion skaber så megen forvirring.

Oversættelse Lissi Nordahn.

Ian Hacking underviser i filosofi ved universitetet i Toronto. Han er forfatter til den nys udgivne *Mad Travelers: Reflections on the Reality of Transient Mental Illnesses*. (University Press of Virginia, 1998).

Lad os være mere bogstavelige omkring begrebet konstruktion

Metaforen social konstruktion havde engang en fremragende chock effekt, men nu er den blevet træt. Mange slags analyser fremmaner social konstruktion med det resultat at adskilte objekter er blevet kørt sammen. En altomfattende socialkonstruktionisme er temmelig sløv – i begge betydninger af ordet, både kedelig og uskarp. I et forsøg på at skærpe, men også begrænse ideen om social konstruktion, fremsætter jeg her 6 teser:

1. De fleste emner som siges at være socialt konstruerede kan kun konstrueres socialt, hvis de overhovedet er konstruerede. Derfor er forståelsen 'social' som regel en tautologi som burde anvendes mere sparsomt og kun som understregning eller som kontrast.
2. Der findes en længere række af konstruktionsideer end det normalt anerkendes. Logisk positivisme, der som regel opfattes som den direkte modsætning til konstruktivisme, er også dybt bundet op på konstruktionsmetaforen.
3. Vi burde insistere på at konstruktionsmetaforen skal indeholde det element af sin bogstavelige mening, der drejer sig om at opbygge eller samle fra dele.
4. Mange konstruktionsanalyser har som mål, hvad Karl Mannheim kaldte at "afsløre" (unmasking) en ide eller praksis, i modsætning til at gendrive ideen eller vise, at praksissen ikke opfylder sine formål. Der er mange slags afsløring eller demaskering.
5. Analyser der først og fremmest sætter sig som mål af afsløre skal adskilles fra dem, som primært har som mål at modbevise eller miskreditere, men som også viser, hvordan det der er gendrevet eller sået tvivl om oprindelig blev konstrueret.
6. Konstruktionsanalyser er først og fremmest blevet anvendt på a) ideer om mennesker, viden om mennesker eller praksisser som indbefatter interaktion mellem mennesker. Analyserne har også været brugt på b) viden om den livløse natur. Den afsløring, der er tale om i type b) har været af en væsensforskellig slags fra den i type a). Type b) afsløringen har metafysiske mål, mens type a) afsløringen har sociopolitiske mål.

Denne lille kasse er oversat fra indledningen til Ian Hacking's artikel On being more literal about construction, kapitel 3 i The politics of constructionism, redigeret af Irving Velody og Robin Williams, Sage, London 1998, s. 49.